

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. iij. De partibus potentialibus temperantiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Luxuriæ
species.

loquitur quæ amat & cogitat; unde mirum non est, quod loquatur turpia, ut sibi fauceat; quod scurrilia, ut risum moueat; quod ludicra, ut genio indulgeat; quod stulta, cum sapientiâ prorsus careat.

Quintò denique sex numerari solent species luxuriæ: fornicatio, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & vitium contra naturam; quæ vitæ ac naturæ probra satius est ignorare, quàm dicere; de quibus eleganter Cassiodorus lib. de amicitia: *In opere impudicitia cui præterit quod delectat, & permanet sine fine quod cruciat.* De actu quidem immunditiæ nihil remanet, nisi recordatio peccati in tormentum animæ, & expectationem gehennæ. De talibus lugendum potius censeo, quàm loquendum.

Remedia quæ tantum hoc malum curent, afferuntur plurima à Patribus. Exemplum Christi & Sanctorum, quos carnis mortificatio in cælum euexit. Exemplum eorum, quos luxuria in infernum detruxit. Poenæ in hac etiam vita illatæ à Deo iusto vindice malorum. Voluptatis huius vilitas, breuitas, dolores admixti, mala quæ secum trahit. Denique amor Dei, timor inferni, amor cæli.

SECTIO III.

De partibus potentialibus temperantiæ.

Dixi eas octo numerari à S. Thoma: recensuit etiam aliquas Philosophus, sed obscurius, & breuius: mihi satis erit indicare de singulis pauca. Prima ergo sit continentia & incontinentia: secunda mansuetudo & iracundia: tertia clementia & crudelitas: quarta humilitas & superbia: quinta studiositas, modestia, simplicitas, eutrapelia.

S. I.

Continentia, & incontinentia.

Aristot. 7. Ethic.

Nomen continentia sæpe usurpatur pro ipsa virtute castitatis. Sapient. 8. *Scitis quod non possem aliter esse continens, nisi Deus det.* Sed magis propriè significat inchoationem tantum quandam illius, de qua pulchrè disserit Philosophus toto eo libro, præsertim vsque ad cap. 11. inde vsque ad finem agit de voluptate.

Continentia
definitur.

Dico primò, continentiam rectè definiri, firmitatem animi contra impulsus passionum, quibus impellimur ad delectationes præsertim venereas.

Primò dicitur firmitas animi à Philosopho 6. 9. id est propositum certum & fixum adhaerendi bono rationis; est enim virtus voluntatis, cuius tota perfectio est affectus ad bonum, & est firmum propositum; alioqui expugnabitur ab insurgente impetu passionum. Dicitur enim ibidem, quod continens non facile dimouetur ab electione bona de fugienda voluptate; incontinens autem non persistet in electione.

Secundò dicitur firmitas animi contra impulsus passionum; vult enim firmiter inherere bono rationis, neque ad illicita impetu rapitur. Hoc autem statuitur discrimen continentis & temperantis, quod continens non superetur à voluptate quando vehemens urget passio, temperans verò ab eadem voluptate non superetur postquam passionis iam domita sunt; unde negat Philosophus 4. Ethic. cap. ult. continentiam esse veram virtutem, sed inchoationem dumtaxat virtutis, & semivirtutem;

tem; quia licet voluntatem conformet cum recta ratione, non subicit tamen appetitum rationi, neque passiones refecit, sed vincit: ad propriam autem virtutem requiritur, ut nullo insurgentium passionum impetu turbetur, vel certe ut rarius huiusmodi motus patiatur, & non adeò vehementes ac continentia.

Tertiò dixi, continentiam versari circa victoriam passionum venerearum; quia cum passiones illæ vehementius appetitum à bono rationis retrahant, opus fuit dispositione aliqua, per quam contineret se homo aduersus rebelles impetus intra præscriptos rationis fines. Hæc est continentia. Ad alias autem virtutes requiritur etiam aliqua similis dispositio, quæ tamen non absolute vocatur continentia, sed continentia iræ, v.g. continentia opum, continentia honorum; quæ sunt inchoationes quædam mansuetudinis, liberalitatis & humilitatis; nam illæ virtutes sunt, quando passiones compressas tenent; sunt continentia, quando comprimunt: sed hæc non vocantur absolute continentia, quia passiones horum delectabilium minus alliciunt, & minus de statu rationis hominem deiciunt, quàm passiones delectabilium tactus, quæ solent esse maxime vehementes, dum trahunt hominem ad turpia.

Dico secundò, incontinentiam esse vitium, quo voluntas finit se superari à passione delectabilium tactus, vsu rationis aliquo modo remanente.

Primò dicitur vitium, quia credere passioni contra rationis præscriptum, est aliquid appetenti vitiosum, & vituperabile. Ratio enim & voluntas imperare debent & dominari passioni, non autem passio rationi. Incontinens passione rapitur, rationemque amouens à gubernaculo, clauum tradit cæco appetitui: ergo vitiosa est incontinentia.

Secundò dicitur incontinentia vitium esse, quo voluntas passionem sequitur, & ab ea superatur. Sic enim Philosophus cap. 8. differentiam assignat incontinentis & intemperantis: primò quod intemperans ex electione agit, non ex perturbatione; idè non illum pœnitet, & est incurabilis. Incontinens autem cum ex passione non agat, facilis est ad pœnitentiam, & idè curabilis. Secundo intemperantia similis est morbo continuo & incurabili, ut tabi; incontinentia verò est similis morbo comitiali. Tertiò intemperans errat circa ipsum finem, non autem incontinens. Rectè autem dicitur 6. 7. quod duplex est genus incontinentiæ. Infirmitas & temeritas. Infirmitas est cum vincimur perturbatione post deliberationem de ea superanda; temeritas cum vincimur defectu deliberationis prius factæ.

Tertiò dicitur, incontinentem vinci passionis, quando remanet aliquis rationis vlus; sic enim disputat eleganter Philosophus 6. 3. utrum incontinens agat sciens ea quæ agit. Socrates enim negabat esse possibile, ut quis rectè existimans, agat incontinenter. Absurdum enim esse, si scientia inuit, aliud quidpiam vincere, & ipsum perinde atque mancipium trahere; neminem enim existimantem aliud agere præter id quod est optimum. Alij verò aiebant, neminem quidem incontinenter agere, si habeat scientiam, sed tantum si habeat opinionem. Primò ergo asserit, incontinentem agentem habere scientiam habitu, non actu, seu considerationem. Deinde habere quidem illum actu scientiam & cognitionem vniuersalem, sed non singularem. Imò quidam ita cognitionem hanc habent actu, ut quodammodo eam non habeant, ut dormientes, insani, ebrij: ita incontinentes sciunt ut illi, & dicunt vera ut histiones recitant. Tertiò incontinens

nens duas habet propositiones vniuersales, quarum vna sensui conformis est, altera rectæ rationi. Minorem propositionem non isti applicat, ex qua rectam eliceret conclusionem; sed applicat illi alteri, vnde conclusio sequitur praua; in syllogismis enim practicis conclusio est actio. Quomodo ergo, inquit, incontinens repente ex sciente fit nesciens, & iterum ex nesciente sciens, sicut ebrius & dormiens? Igitur incontinens, vel non habet scientiam singularis, vel eam habet vt ebrius. Vnde cap. 10. recte probat, quod nemo incontinens potest esse prudens.

§. II.

Manfuetudo & iracundia, clementia & crudelitas.

Aristot. 4. Ethic. cap. 5.

Dico primò, manfuetudinem rectè definiri, *Est virtus, quæ motus iræ sic comprimit & moderatur, vt nihil vel interius, vel exterius unquam fiat, quod repugnet rationi.* Vno verbo, *Est virtus iræ moderatrix.* Idem significat glossa in cap. 5. *Matthæi.* Manfuetudo est dulcedo animi, quam non vincit amaritudo. Pulchrè Albertus lib. de virtutibus, c. 19. *Cum propter iniurias illatas mens nequaquam exacerbat, nec amaritudo cordis exterius iudicatur, sed est quis quasi homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.*

Primò ergo manfuetudo dicitur virtus, & quidem omnino eximia & diuina, quæ primò diuinam in nobis imaginem pingit. Manfuetudo dum amittitur, inquit Gregorius lib. 2. *Moralium, cap. 30.* supernæ imaginis similitudo vitatur. Facit etiam simillimum hominem Christo Domino, cuius sanè vita, mores, verba omnem in se manfuetudinis expressere maiestatem. Quid ergo nobilius? Secundò quid ea vtilius, quæ omnium corda & amorem conciliat homini? *Beati mites,* inquit Christus, *quoniam ipsi possidebunt terram:* non solum terram viuientium & hereditatem beatam, vt interpretantur Gregorius Nyssenus, & Basilus; sed omnium etiam hominum corda, vt docet Chrysostomus, iuxta illud *Ecclesiast. cap. 3. Fili in manfuetudine opera tua perfice, & super gloriam hominum diligèris.* Tertio nihil ea dulcius & delectabilius; manfuetus enim & ipse semper hilaris est, & latus, aliisque delectationem affert. Manfueti autem delectabuntur in multitudine pacis, vt dicitur *Psal. 36.* vnde ipsemet Christus: *Discite à me, quia mitis sum, & inuenietis requiem animabus vestris.* Paradisum inuenit vir manfuetus, quia nihil eum perturbat. Summus autem sapientiæ finis est, inquit Ambrosius in *Psal. 118.* vt simus mente tranquilli. Et optimè Chrysologus: *Si te habes, totum habes.* Mitto mirabiles alios effectus manfuetudinis, quod mereatur remissionem peccatorum, iuxta illud Christi Domini, *Matth. 5. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cælestis peccata vestra.* Mereatur æternam mercedem in cælo: *Manfueti autem hereditabunt terram.* Denique viri omnes magni fuerunt manfuetissimi. Moyses vir mitissimus dicitur *Num. 12.* Dauid *Psal. 31.* non videtur curare si Deus aliarum omnium virtutum obliuiscatur; non postulat nisi vt meminerit manfuetudinis: *Memento Domine Dauid, & omnis manfuetudinis eius.*

Secundò dicitur virtus moderatrix irarum; sicut

Aenim temperantia voluptates moderatur gustus & tactus, appetitum subiiciens ne plus concupiscat, quàm exigit ratio; sic manfuetudo moderatur iram, subiiciens rationis appetitum; ita vt oblati irritantibus, in motum iræ non prorumpat, vel certè iustum in eo modum teneat. Vnde definitur à Philosopho manfuetus, *Is qui, pro quibus, & quibus oportet, & vt oportet, & cum oportet, & quantoperè oportet irascitur.* Non est enim vindex ipse manfuetus, inquit, sed potius clemens, & ad veniam dandam propensior.

Tertio igitur propria manfuetudinis materia sunt motus omnes iracundiæ, tum interni, tum externi; eos enim omnes comprimit manfuetus; vnde quatuor videntur esse actus præcipui manfuetudinis. Primus interiori amaritudine non turbare animum, proposità causâ quapiam iracundiæ, sed tranquillum seruare animum; non cogitare vindictam, sed potius cogitationes pacis; non volere animo iniuriam acceptam; non amarescere, non irritari, non auersari eum à quo læsus es. Secundus, non exterius effervesce, oculis micando, vultum immutando, & alios iracundiæ motus incompósitos edendo. Tertius nullum vquam verbum proferre, quod sit durum, asperum, arrogans, contumeliosum; sed linguam eucharim habere, & labia fauim distillantia; sermo enim durus suscitatur furorem. Optimè Tullius lib. 2. *officiorum,* difficile dictum est, inquit, quantoperè conciliet animos hominum comitas, affabilitasque sermonis. Quartus vultu & gestu præferre hilaritatem semper & suauitatem; non autem mærorem, arrogantiam, contemptum. Popularis & grata est omnibus bonitas, inquit Ambrosius lib. 2. *officiorum, cap. 7.* nihilque quod tam facillè illabatur humanis sensibus, eà; si manfuetudine morum, & facilitate animi, & moderatione præcepti, & affabilitate sermonis, verborumque honore, patienti quoque sermonum vice, modestiæque adiunetur gratiâ, incredibile quantum procedit ad cumulum dilectionis. Denique, teste Bernardo, basis præcipua sanctitatis lenitas est, iuxta illud *Ecclesiast. 25.* vbi sermo est de Moyse, *In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum.*

CDico secundò iracundiam vitium esse capitale, manfuetudini oppositum per excessum, cuius tres sunt species, filiae sex.

Primò dicitur iracundia vitium; tametsi enim ira, vt dixi olim, non est semper mala, imò aliquando bona est, & vt ait Nemæus lib. de natura hominis, cap. 21. satellitium rationis; sæpe tamen est vitiosa, quoties extra rationis præscriptos limites excedit, vel vindictam expetendo, quando non debet; vel plus expetendo, quàm debet. Peccat enim sine dubio, qui vindictam expetit ob causam illegitimam, vel expetit maiorem quàm oportet, vel propria autoritate appetit, vel etiam magis expetit quàm oportet, nimis effervesceundo, interius & exterius plura dando iræ signa quàm oportet.

ERatio autem, cur peccatum hoc sæpe sit grauissimum, petitur potissimum ex pernicioso effectibus quos causat; perturbat enim animum, & corpus etiam immutat, vt dixi agens de passionibus. Potest tamen aliquando esse peccatum leue iracundia, si non sit perfectè voluntaria, vel si modicam vindictam appetat: quoties autem voluntariè ac deliberatè notabilis appetitur vindicta, ira peccatum est mortiferum. Cum autem *Matth. 5.* visus est Christus grauitè omnem damnare iram, loquutus est, teste S. Thoma de ira quæ

quæ tendit ad homicidium, cuius tres veluti gradus ponit: primus est ira interna, mortem optans proximi: secundus eadem, erumpens in leuem contumeliam: tertius erumpens in grauem contumeliam.

Secundò dicitur iracundia opponi mansuetudini per excessum; vitiosa enim est, eo quod plus irascatur quam oportet. Materiam ergo eius actus, proprietates & species satis exposuisse videor agens de affectu ira.

Tertiò sex filias habere dicitur iracundia, numeratas à sancto Gregorio. Rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemia. Probat sanctus Thomas, quia ira consideratur vel ut est in corde, vel ut est in ore, vel ut ad ipsum procedit factum. Pro ut est in corde, parit indignationem, & tumorem mentis. Indignatio est, quæ is cui irascimur, contemnitur tanquam indignus, ut ab eo tale quid patiamur. Tumor mentis est, quo seipsum irascens ei præfert cui irascitur. Pro ut est in ore, parit contumeliam, clamorem, blasphemiam. Pro ut ad factum procedit, parit rixas seu pugnas, vulnera, homicidia. Ira non habet misericordiam, ut dicitur *Prov. 27.* nec erumpens furor; & impetum concitati spiritus ferre quis poterit?

Colliges primò, lentitudinem, seu stuporem esse vitium mansuetudini oppositum per defectum. Vocatur ab Aristotele ἀσύνεσις, seu vacuitas ira; quoties nimirum non incitatur aliquis ad iram, quando ratio illam suadet. In propriis autem iniuriis nunquam illam suadet, sed in iniuriis Deo illatis, aut Reipublicæ; & tunc lentitudo illa opponitur zelo, non autem mansuetudini.

Colliges secundò, clementiam esse omnino assanem mansuetudini; proprium enim eius est modum adhibere convenientem in externa punitione: officium eius est minuire punitionem peccati, quantum iustitiæ ratio patitur. Clementia est, inquit Seneca, moderatio aliquid ex debita & merita poena remittens. Differt tamen à mansuetudine, quòd mansuetudo moderetur vindictam, quia honestum est iræ imperare; clementia moderetur poenam delicti, quia honestum est homini potestatem habenti moderari potestatem puniendi.

Colliges tertiò, extrema clementiæ opposita duo esse: per excessum opponitur ei crudelitas, per defectum nimia lenitas. Crudelitas est atrocitas animi in poenis exigendis; & sicut clementia poenam minuit, sic crudelitas supra modum illam auget ex asperitate quadam animi non compatiens alterius malo. Nimia lenitas est inconsulta poenæ remissio, & mitigatio.

S. III.

Humilitas & opposita ei superbia.

Hæc virtus, ut aliàs monui, apud Philosophum nomen non habet, quia ei Magnus Doctor è cælo veniens, & nomen dedit, & pretium eius docuit. Illa videlicet totius Evangelij summa est, & tota Christiani hominis Philosophia. Mihi satis erit breuem dare illius ideam, quæ doceat quid illa sit, quod obiectum, quos actus, quas species, quos gradus habeat. Deinde opposita ipsi superbia quid sit, & quàm tetra sit.

Humilitatis
actio.

Dico primò, rectè definiti humilitatem à sancto Thoma quæst. 61. art. 1. *Est virtus, quæ defectum suum aliquis considerans, in infimis se continet.*

A Vel etiam à Bernardo lib. de gradibus humilitatis: *Humilitas est virtus, quæ quæ verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit.* Clarissime Lessius lib. 4. cap. 4. num. 54. *Humilitas est virtus inclinans nos ad vilitatem nostram signis vel factis profertendam.*

Primò dicitur, *virtus quæ defectum suum aliquis considerans*; quia scilicet quamvis humilitatis propria sedes voluntas sit, radix tamen eius & fundamentum est in intellectu, in quo supponit necessariò cognitionem sui defectus, & imperfectæ cognitionis; quàm infirmus videlicet sit per naturam, & quàm miser ac miserabilis factus sit per peccatum, aded ut sincerè ac coram Deo nihilum suum diiudicans, statuat se miserimum esse omnium hominum, dignum contemptu, omnique indignum honore ac obseruantia, meritisque postponendum omnibus aliis. Hæc enim est illa sui cognitio, quam commendant mirabiliter Scripturæ omnes sacre ac prophane. Iudicium scilicet illud, quo aliquis iudicat se vilissimum, contemptibilem, & reliquis omnibus viliorem ac miseriorem. Neque in eo iudicio quicquam fallitur, quia comparat id quod ipse per naturam est, & per peccatum, cum eo quod alij sunt, vel etiam per gratiam esse possunt; & sic nemo est quem non possit ac debeat quisque sibi antepone. Hoc est initium, hi natales humilitatis.

C Secundò dicitur virtus, quæ quis continet se in infirmis, vel etiam sibi ipsi vilescit, ut ait Bernardus; aut denique, quod idem est, signis & factis profertetur suam vilitatem. Hæc enim omnia synonyma sunt, & significant propriam rationem, differentiamque humilitatis, tum pro ut est in voluntate, tum pro ut foras se prodat, & erumpit in externos actus. Siquidem eleganter & verissimè Bernardus *serm. 4. in Cantica*, duplicem distinguit humilitatem. Alteram intellectus & iudicii, quam in nobis veritas parit, & non habet calorem; quæ nimirum verissimè aliquis iudicat se vilissimum esse ac contemptu dignum: quod cuilibet facillimum est, & obuium; sed nondum tamen vilis haberi vult & contemni. Alteram ponit humilitatem affectus, quam charitas inflamat, quia est etiam in voluntate; vult enim talis etiam ab aliis existimari, ac pro nihilo haberi, despici, deiici, dehonorari, alijs postponi; hoc enim est continere se in infimis, & vilescere sibi ipsi, profiteri suam vilitatem; estque proprius virtutis huius character.

E Tertiò etiam addebam ex Lessio, virtutem hanc inclinare ad profertendam vilitatem suam signis, & factis; quia nimirum utraque illa humilitas veritatis, & charitatis erumpit etiam exterius, & totum hominem sic componit ad modestiam, ut profiteatur vilitatem suam ipse; tum signis exterius, loquendo de se modestissimè, celando virtutes, defectus aperiendo, alijs cedendo, alios præ se honorando, submittendo se, humi prosternendo, genuflectendo; tum factis eligendo humilem locum, humile sodalium, humillima obsequia. Neque tantum in seipso amat profertionem hanc suæ vilitatis, ut à se profectam, id est non tantum se ipse despicit, & vilitatem suam profertitur; sed amat etiam ut profectam ab alijs; gaudet enim se ab alijs contemni, dolet laudari: unde nec contemptus insultat, nec exultat honoratus. Humilis ergo est qui iudicio intellectus, voluntatis affectu, actibus externis & signis postponit se ipsam alijs, & profertetur vilitatem suam.

Ex

Quæst. II. Sect. III. Partes temperantiæ. 589

Ex quo veræ humilitatis charactere colligi quatuor possunt, quæ de illa sciri ac dici plurimum interest: eius obiectum proprium & materia, proprii eius actus, varij eius gradus, eximia excellentia, & reliqua incitamenta.

Humilitatis obiectum.

Colliges ergo primò, obiectum humilitatis aliud esse materiale, aliud formale. Materiale, siue id quod humilitas appetit, sunt res viles & contemptibiles, nempe obscuritas nominis, infimus locus, contemptus, probra, postponi aliis, esse omnium ultimum. Ex aduerso autem refugit laudes, honores, famam & cetera huiusmodi, quibus homo aliis præfertur, & excellit. Motuum autem formale, propter quod illa vel appetit, vel refugit, humilitatis proprium est, quia congruum est vilitati nostræ amplecti vilia, & proficere nos ex nobis nihil esse, nihil posse, nihil habere, ac proinde indignos nos esse omni laude ac honore, sed ea refundenda omnia esse in solum Deum; quia nimirum honestum est, eum qui vilis est & miserimus, proficere vilitatem suam, & refundere omnem honorem & laudem in auctorem totius boni. Vnde optimè notat Lessius, magnam esse humilitatis affinitatem cum virtute religionis, à qua tamen differt. Conuenit enim cum religione, quod proficatur ex propria suaratione diuinam excellentiam; & tantum in eo differt, quod religio proficatur primariò Dei excellentiam, & secundariò propriam vilitatem; humilitas primariò proficatur suam vilitatem, secundariò autem & consequenter diuinam excellentiam. Scio alia esse motiua honestissima propter quæ laudabile est appetere vilia, magnifica refugere; quia sic Deus honoratur, & hoc illi placet, quia sic Christum imitatur, quia sic Deo satisfacimus pro peccatis, & alia huiusmodi quæ pertinent ad virtutem charitatis aut penitentia.

Actus humilitatis proprii.

Colliges secundò, proprios actus humilitatis commode posse diuidi in eos qui spectant ad iudicium intellectus, ad affectum voluntatis, ad externos actus & signa. Primus igitur ordo, actuum ad intellectum pertinentium est cognoscere, se nihil ex seipso esse, nihil posse, nihil habere, seipsum nihil æstimare in conspectu Dei, iudicare se omnium minimum & miserimum, comparare se cum Deo, & æstimare seipsum quasi non sit; comparare se cum aliis, & plures eos facere ac meliores iudicare; comparare semetipsum sibi, & cognoscere se indignum esse omni laude ac honore, sed dignum omni contemptu ac probro. Secundus ordo actuum propriorum humilitatis pertinentium ad affectus voluntatis respicit etiam Deum, proximum, & seipsum. Præcipui affectus sunt proficere coram Deo se nihil esse, solum autem eum magnum & excelsum esse; non amare, vel desiderare, vel sperare ab aliis æstimari, aliis præferri, laudari, honorari, nec de illis gaudere, sed potius illa odisse, fugere, de illis dolere; patienter ferre iniurias, vituperia, contemptum, obscuritatem, & postponi aliis: imò de illis gaudere, illa desiderare. Tertius ordo pertinet ad externos actus & signa, quæ imperantur ab interno illo affectu erga res viles & abiectas; subicere se Deo vt infimum mancipium, vt de nobis pro arbitrio disponat; subicere se hominibus propter Deum, sinendo se ab illis regi, loqui magnificè semper de aliis, nunquam verbo quemquam lædere, aut contemnere; de se nunquam aliquid dicere, quo laudetur vel extollatur; tacere laudes, culpas libenter prodere, amplecti quæ sunt abiectiora, & minus honorata, in congressibus, in officiis, in tota vita.

R. P. de Rhodens curs. Philosoph.

Alia innumera sunt huiusmodi, quæ, vt pater, procedunt necessariò ex professione vilitatis nostræ, propter quam amplectimur vilia, tum affectu, tum externo actu; idest aliis nos postponimus, & postponi ab aliis volumus.

Gradus humilitatis.

Colliges tertio, quinam sint gradus humilitatis; video enim variè illos distribui à Sanctis Anselmo, Bernardo, & Thoma. Mihi sanè placet primò distributio, quam habet Anselmus lib. de similitudinibus, cap. 99. & sequentibus, ex modo quo humilitas subicit se aliis; statuit enim septem gradus in hac virtute, vt ab imperfectioribus ad perfectiora conscendat, cognoscere peccata sua, de illis dolere, illa fateri & aliis aperire, velle illa credi ab aliis: hi sunt quatuor primi gradus, quos excipiant tres ultimi; patienter ferre vt ab aliis dicantur nostri defectus, & vt propter illa nos vituperent; patienter ferre vt nos propter illa contemnant & puniant. Denique desiderare vt propter peccata contemnamur & puniamur, & de illo contemptu gaudere: hic verò apex est, hic flos illibata ac consummata humilitatis. Secundò breuius etiam glossa in 3. cap. Matthæi, ex personis, quibus vir humilis seipsum subicit, tres ponit gradus in humilitate. Primus subicere se maiori, & non præferre se æquali. Secundus subicere se æquali iudicio, affectu, externis actibus & signis, & non præferre se minori. Tertius subicere se minori triplici etiam eo modo, quoties id exigit decorum, & honestum pati potest. Memini me audisse à viro claro, & erudito summam humilitatis quatuor iis contineri. Spernere mundum, idest laudes, honores, famæ claritatem: spernere nullum, vel cogitando, vel auersando, vel loquendo, vel externis signis: spernere seipsum intellectu, affectu, actibus externis: spernere sperni.

Colliges quartò incitamenta, quibus conuinci homo potest ad capessendam humilitatem; sunt enim apud sanctos Patres innumera remedia, quibus inueteratum vlcus sanetur, & adhuc tabidum est; renouari autem possunt ad tria capita. Necessitatem: Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum celorum. Dignitatem: Doctorem habet Deum homo, eundem ducem, & remuneratorem. Deum eximè honorat, fundat omnes virtutes, conseruat, consummat. Indirectè quidem remouendo virtutum impedimentum; dispositiue, influxus gratiarum attrahendo. Vilitatem: meretur enim incredibiles thesauros gratiæ ac gloriæ, propter quod Deus exaltauit illum. Quæ omnia expendere non est nostri otij; quæ tamen consideratione nihil vilius est in vita. Nemo saluatur, nisi humilis; nemo coram Deo magnus est, nisi humilis: nemo gratias & gloriam meretur, nisi humilis. Confluet aqua ad humilitatem vallis, inquit Augustinus serm. 27. de verbis Domini: denatat de tumore collis.

Dico secundò, superbiam vitium esse principale humilitati oppositum per excessum; definiri autem optimè à S. Thoma q. 63. art. 1. & 2. Inordinatum appetitum excellentiæ propriæ: & ab Augustino lib. 14. ciuit. cap. 14. Quid est superbia, nisi peruersa celsitudinis appetitus: Rationem affert Isidorus lib. 10. Etymologiarum. Qui vult supergredi quod est, superbus est; quia superbire scilicet, est ire super id quod est; dicitur enim à super, & ire: velle ire supra id quod decet, est superbire.

Superbia vitium.

Primo ergo superbia dicitur appetitus, quia propria eius sedes voluntas est, tamen fons eius & radix est in intellectu, & erupit foras in externos actus; vnde

DD d

tria

tria sunt, ut de humilitate dixi, quæ complent A
superbiam. Primum in intellectu magna sui æstimatio
& admiratio, cæterorum autem vilipensio. *Non
sum sicut cæteri hominum.* Cæcutit enim superbus
ad defectus suos, & argus est ad præclaras dotes;
fingit enim in se virtutes, quas non habet; & si
habet aliquas, maiores etiam facit, nec enim ag-
noscit, qui eas habet: inde quoque præfert se aliis,
iudicat se honore dignum ac laude. Secundò in
voluntate affectus exurgit ad magna, & sublimia
supra id quod congruit sorti ac conditioni suæ;
non enim seipsum tantum magni facit, imò etiam si
seipsum magni faciat, sed in se plures agnoscat
defectus; vult tamen ab aliis magnificeri, laudari,
honorari, alios contemnere ac despicere. Refugit
autem magnoperè contemni, subici, ignorari;
quærit enim lucem, tenebras fugit, cum verè filius
sit tenebrarum. Tertiò erumpit exterius, & in to-
tum hominem superbia pertransit; loquitur enim
de seipso magnificè, de aliis modicè, contemp-
tum, demisse. Primum in concessibus locum am-
bit, primos recubitus in cenis, & alia huiusmo-
di contraria iis, quæ de humilitatis virtute posita
sunt.

Secundò dicitur appetitus excellentiæ propriæ;
hæc enim propria est materia & obiectum super-
biæ, hic finis, excellere. Nomen autem excellen-
tiæ sumi potest vel respectu, significatque aliis
ferri, aliis eminere, præ aliis laudari & honorari.
Vel sumi potest absolute, significatque simpliciter C
sine comparatione ad alios magnificeri, laudari, ce-
lebrari. Excellentia, quam appetit superbia, utro-
que modo sumitur; imò abstrahit ab utraque; ap-
petit enim superbia generatim quamvis celsitudi-
nem, idest laudes, honores, famam, maxime au-
tem illa, quibus aut æquatur maioribus, aut æqua-
libus & minoribus præfertur. In hoc enim potissi-
mum incumbit, ut sit plus quam alij, ut sit super
alios, fama, honore, imperio, & aliis huiusmo-
di. Hæc enim omnia significantur nomine propriæ
excellentiæ aut celsitudinis personæ; quia excellit
persona, quæ in opinione hominum digna & ma-
gna est. Superbia igitur vitium est inclinans ut ve-
lit aliquis in opinione hominum esse magnus, &
ut magnus tractati.

Ex quibus omnibus colligere licet, primò pro-
priam quidditatem superbiæ; est enim sui ad alta
elevatio, seu amor excellendi. Secundò proprium
eius obiectum est excellentia personæ propriæ, seu
magni æstimari, & aliis præferri. Tertiò proprios
eius actus, tum in intellectu, tum in appetitu, tum
in externis signis & factis.

Considerat enim suam perfectionem, & in ea
sibi complacens, magnum se putat, & magni fa-
cit, amat & desiderat, delectatur omnibus acti-
bus, quibus magni æstimari videtur, quales sunt
laudes, honores, imperium in alios, aliorum con-
temptus, conuicia, deiectio: refugit, odit, do-
let de contrariis; horret enim vituperia, contem-
ptus, conuicia, subiectionem, aliorum laudes,
& gloriam ac dignitates. Denique in externis acti-
bus, qualis sit superbus, nuper dixi; contemptor
aliorum, laudator sui, nemini cedens, aliis con-
tradicens, imperans libenter, difficillimè se subii-
ciens.

Colliges quartò, quantum & quàm grane pec-
catum superbia sit. Docet videlicet S. Thomas
q. 162. art. 5. & seq. superbiam esse peccatum mor-
tiferum, esse peccatum omnium gravissimum, esse
peccatum omnium primum; denique vitium esse
capitale, fontem aliorum omnium. Et sanè si su-

perbia consummata sit, quàm nimirum homo ipsi
etiam Deo ac legi eius subici nolit, est sine dubio
peccatum lethale, & vnum inter ea, quæ sunt gra-
uissima, quia in illis directè volita est auersio à
Deo, & graviora sunt illis, in quibus indirectè
tantum volita est auersio à Deo. Superbia verò,
quæ non prouehitur vsque ad contemptum hunc
subiectionis diuinæ, diciturque incompleta, & pessi-
mè peccatum est mortale, aliàs autem, & non ra-
rò, est veniale. Mortale, si cum notabili contem-
ptu & iniuria proximi aliquis tumeat, vel tumor
hic moueat ad contemptum superiorum, & sub-
iectionem ab obedientia in re graui. Veniale au-
tem est peccatum pluris seipsum facere quam
oportet, laudes suas non tacere, defectus celare,
contemni agrè ferre, delectari famâ & varâ glo-
riâ. Hæc, inquam, omnia non sunt per se graui, sed
sunt periculosa, quia elongant hominem à Deo;
& ab eius timore diuinæ gratiæ fontes obstruunt,
disponunt hominem ad contemptum aliorum, ad
confringendum iugum obedientiæ, & dicendum
non seruiamus.

Colliges quintò, quinquam sint gradus superbiæ,
de quibus vide omnino S. Bernardum lib. de gra-
dibus humilitatis, ubi 12. numerat superbiæ gra-
dus, curiositatem, leuitatem animi, ineptam la-
titiā, iactantiam, singularitatem, arrogantiam,
præsumptionem, defensionem peccati, simulatam
confessionem, rebellionem, libertatem peccandi,
ac demum peccandi consuetudinem. Quæ omnia
explicat optimè S. Doctor, & ex eo S. Thomas,
Lessius & alij. Ex iis autem, quæ de gradibus hu-
militatis ponebam, placet tres potissimum ponere
gradus superbiæ; præferre se minoribus, cum su-
percilio scilicet & contemptu; præferre se æqua-
libus iudicio, affectu, externis actibus; præferre
se, vel saltem æquare iis etiam qui maiores sunt.

Possunt etiam diuersi superbiæ gradus assignari
ex parte actus, quo appetitur excellentia propriæ:
nolle ob peccatum puniri; impatienter ferre puni-
tionem; nolle ut ab aliis dicatur peccatum; age-
re ut illud non credatur; nolle fateri culpam; nul-
lum doloris signum ostendere; peccatum suum de-
fendere ut opus laudabile.

Colliges sextò, tria esse vitia superbiæ adiuncta,
& quoddam veluti eius partes. Primum est præsum-
ptio; secundum ambitio; tertium vana gloria. Ra-
tio est, quia in illis tribus appetitur inordinate ali-
qua excellentia personæ, quod est proprium super-
biæ: siquidem superbia plures partes habet, &
plures actus; imò illam Gregorius aliis capituli-
bus vitiosis non annumerat, sed ponit eam ut regi-
nam & matrem omnium peccatorum; quia in om-
nia quodammodo peccata influit, cum in illis om-
nibus nolit homo sabbere Deo; nihilominus re-
men tres veluti eius rami sunt illi, quos assignauit,
& ponuntur à S. Thoma q. 130. & 131. veluti qui-
dam effectus & propaggines superbiæ.

Præsumptio est, quàm nimirum aliquis suis vi-
tibus confidens, aliquid aggredi paratus est supra
suas vires. Supponit in intellectu opinionem falsam,
aut inconsiderationem suarum virium: in vo-
luntate autem inordinatus est appetitus excellendi
in opere quod excedit ipsius vires. Exterius ante
prodit in huiusmodi actus: v. g. si quis Medicum
imperitus, tentet ægrotum sanare; quod sine dubio
est inordinatum & repugnans rectæ rationi,
ac legi naturali, quam res omnes naturales re-
nent; nulla enim earum est quæ aliquid contat
supra suam facultatem, sed exeunt in actus vi-
ribus suis commensos. Hæc est levis tantum
culpa.

culpa, si fiat sine damno alterius, & sine aliquo sine malo.

Ambitio
quid sit.

Ambitio est appetitus honoris inordinatus; ambitiosus enim est qui vult inordinatè honorem sibi ab aliis deferri, vel concessione primi loci, vel detractione capitis, vel collatione dignitatis; qui manifestus est effectus superbiae, quae vult excellentiam propriam: honorari autem est excellere, cum honor testimonium sit excellentiae. Hoc est saepe inordinatum, v. g. si appetas honorari ob ea quae non habes, si ob ea quae mala sunt, si vique adeo appetas honorem, ut propter eum offendere Deum paratus sis. Potest autem hoc esse interdum peccatum lethale, interdum veniale tantum si appetatur honor indebitus sine alterius iniuria, & sine affectu, quo paratus sis ad graue peccatum, ad obtinendum honorem quem appetis. Non est autem vllum peccatum, si moderatè appetatur honor ex re bona; honor enim non est aliquid malum: ergo ille sine peccato potest appeti. Vide S. Thomam q. 131. art. 1. ad 3.

Vana gloria, seu cupiditas vanae gloriae, est inordinatus appetitus famae, ac gloriae, quae opinio est multorum de alterius excellentia iuncta cum eius laudatione: honor autem testimonium est excellentiae distinctum à laudibus, quales sunt dignitates, obsequia, &c. appetitus ille gloriae aliquando est inordinatus, & peccatum, si gloriam appetas ob excellentiam quam non habes; si maiorem appetas gloriam quam par sit, vel de rebus quibus nulla debetur gloria: peccatum erit mortale, si gloriam appetas ob aliquod peccatum mortale, si ad eam acquiendam paratus sis peccatum committere mortale, vel ea negligas quae ad obtinendam salutem sunt necessaria: peccatum erit veniale, si gloriam appetas ob aliquid quod peccatum non sit mortale, neque ob eam acquiendam paratus sis ea negligere, quae ad salutem sunt necessaria. Non videbitur autem esse mala cupiditas gloriae, si moderatè, & ex re bona gloriam expetas.

Cupiditatem autem vanae gloriae prout completur etiam cupiditatem honoris, seu ambitionem, ponunt omnes communiter cum S. Gregorio primum vitium capitale, ex quo tanquam ex radice oriuntur alia plura: septem ergo dicuntur esse filiae illius: inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinacia, discordia, nouitatum praesumptiones. Illa enim vitia sunt capitalia, ex quibus tanquam ex radice alia multa oriuntur, quia scilicet illa versantur circa obiectum aliquod valde appetibile, propter quod nulla peccata committi solent: huiusmodi sunt sine dubio gloria & honor, quorum cupiditas mouet hominem ad manifestationem excellentiae propriae, vel directè, vel indirectè. Si directè manifestes excellentiam tuam per verba, erit iactantia: si per facta vera, quae admirationis aliquid habeant, erit praesumptio nouitatum: si per facta falsa, erit hypocrisis. Si indirectè, quatenus vis demonstrare te non esse altero inferiorem, demonstrare potes quadrupliciter: primò ratione intellectus, erit pertinacia: secundò ratione voluntatis, erit discordia: tertio quoad verba, est contentio: quartò quoad facta, quatenus exequi non vis praecceptum superioris, est inobedientia.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

Studiofitas, modestia, simplicitas, eutrapelia.

Dico primò studiofitem esse virtutem specialem, partim temperantiae annexam, partim fortitudini. Proprium eius munus est primò moderari nimium ardorem sciendi: secundò animum accendere ad scientiae adeptionem. Ratione primi muneris spectat ad temperantiam: ratione alterius spectat ad desiderium. Opponitur studiofitati per excessum curiositas, nimium videlicet desiderium sciendi aliquid quod non conuenit, vel plus quam conuenit. Per defectum opponitur sciendi negligentia. Vtrumque vitium eleganter impugnat Theophilus Raynaudus in libro ultimo de Virtutibus.

Dico secundò, modestiam esse virtutem à qua constituitur moderatio in motibus & gelibus externis ipsius corporis, qui foris apparent. Tres eius actus ponit S. Thomas quaest. 168. Primus est modum quandam constituere conuenientem in externis corporis actionibus, ut nimium id fiat aut non fiat, aut eo ordine fiat, quo expedit. Secundus ut quod fit, fiat decenter. Tertius ut colloquia cum amicis maturitatem quandam habeant. Propria nimirum materia huius virtutis est concinna & decens corporis compositio, quoad vocem, gestum, gestus omnes, ut pulchrè discit Ambrosius lib. 1. officiorum, cap. 18. & sequentibus. *Dixit modestia, inquit, quia portio Dei est.* Et postea: *Vox quadam animi, corporis motus.* Et in Psalm. 118. *Pretiosum est videre virum iustum, ut videas eum secundum imaginem Dei, &c. Quam pulchrum ergo ut videaris & profis.* Vocat sane virtutem hanc Minutius Felix, tesseram Christianitatis. Nazianz. epist. 93. *Vbi Christus est, ibi modestia est.*

Dico tertio, simplicitatem, seu modestiam externi ornatus esse virtutem, quae decorem seruat in cultu corporis, & alio rerum externarum apparatu. Peccatur contra illam virtutem tum per excessum, tum per defectum: sed damnabilis praesertim est excessus, de quo pulchrè disputat Lessius *ultima dubit.* vbi docet, quomodo peccent mulieres, quoties ornando corpus, animas multorum enecant.

Dico quarto eutrapeliam appellari modestiam in ludicris, est enim virtus, quae modum statuit conuenientem in honestis ludis & iocis, quos interdum ad animi relaxationem vsurpare non dedecet. Materia illius propria sunt ludicrae actiones, siue in dictis, siue in factis sitae. Videtur Philosophus 4. *Ethic. c. 8.* vsurpasse duntaxat illà pro ea virtute, quae mediocritatem seruat in verbis ludicris, eamque vocat comitatem. Mediocritas enim est circa iocos, quae vera est virtus, quia ioci necessarii sunt in vita. In iis alij deficiunt, & seueritas est; alij excedunt, & est rusticitas: cum moderatione autem iocari, est comem esse.

Proprietates comis hominis enumerantur istae à Philosopho. Primo ea dicere ac audire quae ad iocum modestum accommodantur: iocus enim liberalis & eruditi differt à ioco seruilis & rudis. Secundò eum qui audit, dolore non afficit, sed delectat potius. Tertio talia etiam audit; quae namque fert audiendo, ea videtur & facere. Quarto non quidvis cuius dicit, quia facit saepe sunt conuiua: itaque vir facetus, scit legem esse ioco. Vocatur etiam à Graecis virtus ista, *ἐπιεικεία*, dexteritas, vel urbanitas: agit etiam de hac Philosophus 10. *Ethic. cap. 6.*

DDd 2

QVÆS